

Svoju suradnju u ovoj manifestaciji ponudili su, kako ističe dirigent Radivoj Spasić, predsjednik organizacionog odbora SVEM-75, Savez kompozitora Jugoslavije, Udruženje kompozitora Srbije i Udruženje kompozitora BiH. Posebno treba spomenuti da će prof. Petar Bingulac, muzikolog iz Beograda, voditi tribinu »Slavimo Slavenskog«.

Stjepan Petrušić

U znaku drame

Osvrt na XXI. splitsko ljeto

Iako su se, prema obećanjima uprave Splitskog ljeta, danim na kraju prošlogodišnjeg festivala, očekivale izmjene u konstrukciji programa, XXI. splitsko ljeto zadržalo je sad već tradicionalnu podjelu na tri bloka: *Jugoslavensku muzičku scenu*, *Festival zabavne glazbe* (do prošle godine Internacionalni festival zabavne muzike) i *Splitske ljetne priredbe* (Dani opere, drame, baleta...). Iznimka je jedino sam čin otvaranja festivala; dok je od godine 1971. do 1974. Splitsko ljeto počinjalo prvom izvedbom u okviru Jugoslavenske muzičke scene, ove je godine najznačajnija splitska kulturna manifestacija otvorena Verdijevom »Aidom«, kojom su nekad počinjale i završavale Splitske ljetne priredbe.

Nakon uvodne »Aide« slijedile su priredbe prvog bloka, koji je ove godine ipak više bio glazbeno-scenski, negoli koncertni, kako je to bilo na nekoliko proteklih festivala. U okviru Jugoslavenske muzičke scene XXI. splitskog ljeta ansambl Opere splitskog Hrvatskoga narodnog kazališta izveo je Gotovčevu operu »Ero s onoga svijeta« i Tijardovićevu operetu »Splitski akvarel«. Mjesto najavljene rock-opere »Gubec-beg«, Kazalište »Komedijska« iz Zagreba izvelo je Jusicev mjuzikl »Dundo Maroje '72«, koji je, inače, u izvedenju istog kazališta, trebao biti prikazan na XIX. splitskom ljetu godine 1973. Baletni ansambl splitskog Hrvatskoga narodnog kazališta priredio je recital s djelima Silvija Bombardellija »Grob u žitu« i »Krvoproljeće«. U vrlo uspješnoj i zanimljivoj izvedbi Zagrebačkog plesnoga ansambla vidjeli smo djela Marka Ruždjaka »Diaphana« i »Canticum colummarum« i Igora Kuljerića »Udvajanje« i »Balade«. Balet sarajevskog Narodnog pozorišta nastupio je s Komadininom »Hasanaginicom«, djelom problematične vrijednosti. U izvedbi diskutabilne Skladateljske večeri Rubena Radice sudjelovali su Zagrebački duhački kvintet, Gudački kvartet »Pro arte« i zagrebački Komorni ansambl slobodnog plesa. U koncertnom dijelu nastupio je splitski Komorni ansambl »Ivan Lukačić« s djelima hrvatskih skladatelja Vinka Jelića, Ivana Lukačića i Brune Bjelinskog, dok je zagrebački glasovirač Vladimir Krpan na solističkom koncertu izveo skladbe Natka Devčića »Mikro suita«, Bogdana Gagića (III. sonata), Igora Kuljerića »Momenti za Vladu«, Stanka Horvata »Trämerei«, Karla Pahora »Istrijanska« i Marka Tajčevića »Pet preludija«, »Sedam balkanskih igara«, od kojih je publika ipak najtoplije primila Tajčevićevih »Sedam balkanskih igara«.

U prvom bloku ovogodišnjeg festivala trebao je nastupiti i operni ansambl Slovenskog narodnog gledališta iz Ljubljane s operom »Matija Gubec« Riste Savina, ali je u zadnji čas otkazao gostovanje, što nije prvi put; s istim djelom taj je ansambl trebao nastupiti i na XIX. splitskom ljetu, ali je odustao. Otpao je i koncert ansambla »Slavko Osterc« iz Ljubljane, koji je najprije odgodio nastup za srpanj, a poslije otkazao svoje sudjelovanje. Zbog jake kiše otpala je i uvodna izvedba Jugoslavenske muzičke scene — večer baletnog ansambla Narodnog pozorišta iz Beograda s djelima Vojislava Vučkovića »Vesnik bure«, Jakova Gotovca »Simfonijsko kolo« i Zorana Hristića »Darinkin dar«. Zanimljivo je da je i prošle godine zbog istih razloga (kiša) otkazana uvodna večer prvog bloka — svečani koncert Umjetničkog ansambla JNA iz Beograda. Ta činjenica nesumnjivo ide u prilog oni-

ma, koji tvrde, da Splitsko ljeto počinje prerano — 15. lipnja.

Iz opravdanih razloga nije bilo moguće u okviru prvog bloka izvesti predviđenu Skladateljsku večer Julija Bajamontija (pitanje je li ona uopće u nj spada?), pa je prenesena u treći blok — Splitske ljetne priredbe.

Općenito govoreći, Jugoslavenska muzička scena ni ove godine nije opravdala svoje postojanje. Nije donijela bitno ništa novo, a ponovno je nametnula niz upita koji se već godinama ponavljaju, počevši od opravdanosti i svrhovitosti održavanja te tribune kao posebnog bloka, preranog vremenskog početka, slabog odziva umjetnika i ansambala iz drugih republika (i ove je godine Jugoslavenska muzička scena bila uglavnom u znaku hrvatskih skladatelja, ansambala i umjetnika), nezadovoljavajućeg posjeta publike, nezainteresiranosti stručne kritike, repertoarne politike (i ove su godine ponovno izvođena djela, koja su od osnutka te scene gotovo stalno na programu, kao, na primjer, Gotovčev »Ero«) i tako dalje.

Pet godina postojanja te tribine (1971—1975.) sasvim je dovoljno dug vremenski period da bi se uočilo ima li ta manifestacija svoje opravdanje ili ne. Rezultati proteklih godina pokazuju da je zamisao o stvaranju »festivala nacija« u Splitu u osnovi bila promašena, lišena svoje uzročnosti, potrebitosti i svrhovitosti.

U drugom bloku XXI. splitskog ljeta došlo je do temeljitog zaokreta; festival zabavne glazbe, koji je u zadnjih nekoliko godina imao međunarodno obilježje, ali koji po svojim vrijednostima nije bio na međunarodnoj razini, već prije utočište raznih bezimernih »zvjezdica«, kojima je »Split« trebao služiti kao odskočna daska, vratio se svom izvorištu. Mjesto šarolike smotre zabavnih nota, često problematične vrijednosti, »Split '75« bio je u znaku melodija, nadahnutih dalmatinskom narodnom pismom i domaćom tematikom. Organizatori su konačno uvidjeli da je to pravi put i da se jedino na taj način u poplavi festivala zabavne glazbe može ostvariti vlastita fiziognomija, koja će toj manifestaciji dati neizbrisivi biljeg vlastitosti i neponovljivosti, a samim tim rezultirati i nekim trajnijim vrijednostima. Istina, ne može se reći da je sve što je izvedeno na »Splitu '75« bilo besprijeekorno i vrijedno, ali da među desecima izvedenih skladbi ima i niz onih koje se po svojim vrijednostima i obilježjima mogu smatrati uspjelim i tipičnim melodijama i šansonama, svojstvenih ovom podneblju, u to ne treba ni sumnjati. Uostalom, neke su od njih već stekle široku popularnost koja će jamačno i duže potrajati, nadamo se ne samo do slijedećeg splitskog festivala zabavne glazbe.

Treći blok — Splitske ljetne priredbe — ove je godine bio u znaku brojnih dramskih praizvedbi, premijera i repriznih predstava. Tako smo vidjeli praizvedbu drame Tonča Petrasova Marovića »Zimski prostor« i Carićeve dramatičarije novele »Prah« Ranka Marinovića (obje u izvedbi Dramskog ansambala Splitskog ljeta); premijere drama »Svršetak igre« Samuela Becketa (Dramski ansambl Splitskog ljeta) i »Prizori o smrti i novcu« Edwarda Bonda (Teatar ITD). Za splitsku festivalsku publiku značaj premijerne predstave imale su i izvedbe drame »Gospodin de Molière« Mihaela Bulgakova, »Emigrantski razgovori« Bertolda Brechta (obje u izvednju Teatra ITD), komedija »Sjora File« (»Filomena Marturano«) Eduarda De Filipa, »Robinja« Hanibala Lucića, te dramatičarije starofrancuskih tekstova »Mesar iz Abbeville« i »Pučko slovo o liscu Renardu« (sve u izvođenju dramskog ansambala splitskog Hrvatskog narodnog kazališta). Hrvatsko narodno kazalište iz Splita dalo je uz to i nekoliko repriznih predstava tragikomedije »Roko I. krvolok« Miljenka Smoje i Jelaskine dramatičarije »Libra Marka Uvodića Splanina«.

U dramski repertoar ovogodišnjeg Splitskog ljeta ulaze i praizvedbe recitala čakavske lirike »Šaka zemlje« Jure Franičevića Pločara i »Lipimo lipe dane ka kartuline« Drage Ivaniševića, te efektan nastup Rade Šerbedžije u »Krlježinom obračunu s nama«. U okvir

tog dijela festivalskog programa ušla bi i večer poezije i šansone »Balada iz predgrada« u izvođenju glumice Marije Sekelez i kantautorka Hrvoja Hegedušića, koja je, priređena u intimnom prostoru klaustara samostana sv. Frane, predstavljala pravu svečanost hrvatskog stiha XX. stoljeća.

Treba naglasiti da su se dramske predstave ove godine nametnule ne samo svojom brojnošću nego neke od njih i zavidnom kvalitetom, pa stoga nije čudno što su gotovo sve održane ne samo pred rasprodanim nego prenatrpanim gledalištima. Ne može se reći da i u tom dijelu Splitskog ljeta nije bilo nekih nesporazuma (vrlo su podijeljena mišljenja o redateljskoj postavi dra Vlatka Perkovića i uspješnosti izvedbe drame »Svršetak igre«) i promašaja (neprimjerena scenska adaptacija stihova Drage Ivaniševića u dramatičizaciji i redateljskoj postavi Jakše Zlodre), padova (»Roko I. krvolok«) i stanovitih razočaranja (publika je, naviknuta na dosadašnje briljantne nastupe i uspjehe, više očekivala od gostovanja Teatra ITD). Ponekad je bila primjetna i zamorenost publike, što je ishod kontinuiranog izvođenja dramskog djela bez tradicionalnih stanki između činova. Iako takav način igranja ima svoje opravdanje i stanovite prednosti, ipak treba priznati da nije lako sjedjeti dva do dva i po sata na istom mjestu, prateći izvedbu djela koja sama po sebi zahtijevaju strogu koncentraciju (»Svršetak igre«, »Prizori o smrti i novcu«). Ali, općenito gledajući, dramske su izvedbe ipak i po svojoj vrijednosti i po raznovrsnosti i po brojnosti dale pečat cjelokupnom XXI. splitskom ljetu, po čemu će se ono, jamačno, dugo pamtili. Osnutak pak Dramskog ansambla Splitskog ljeta nesumnjivo predstavlja prekretnicu u radu tog festivala i obećava još veće uspjehe u slijedećim sezonama.

Operni dio trećeg bloka nije bio siromašan (devet djela s ukupno deset izvedba), ali ni posebno interesantno. Naime, ovogodišnje Splitsko ljeće nije imalo ni jednu opernu premijeru. Sve što se vidjelo i čulo ovog ljeta, vidjelo se i čulo već toliko puta na splitskom festivalu od njegova osnutka godine 1954. Uostalom, evo opernog izbornika XXI. splitskog ljeta: Giuseppe Verdi »Aida« (s uvodnom izvedbom, ukupno četiri predstave), »Trubadur«, »Rigoletto«, »Traviata« i »Nabucco«; Pietro Mascagni, »Cavalleria rusticana«; Ruggiero Leoncavallo, »Pagliacci« i Dragutin Savin, »Ljubovnici« i »Tripčec«.

Kvaliteta izvedaba ponekad je bila iznad prosjeka, čak vrhunska (zadnja izvedba »Aide« s izvanrednom Ljiljanom Molnar Talajić i vrlo izjednačenom solističkom ekipom), ali ponekad i ispod dopuštene razine (»Traviata«). Osim spomenute »Aide«, posjetitelji će se nesumnjivo dugo sjećati »Nabucca« s nenadmašivim basom Buonaldom Giaiottijem u ulozi židovskoga velikog svećenika Zaharije.

Ubuduće će trebati voditi više računa o opernom repertoaru i nastojati da se svake, ili barem svake druge godine, dade makar jedna operna premijera. Trebat će konačno ograničiti prevlast belkanta i omogućiti publici da upozna i druga vrijedna djela nacionalnog i svjetskog opernog izbornika raznih stilova, pravaca i epoha. Isto tako, više se ne bi smjelo događati da iste večeri zbor u jednoj operi pjeva na talijanskom (»Cavalleria rusticana«), a u drugoj na hrvatskom jeziku (»Pagliacci«). Trebalo bi se držati pravila da se na festivalskim pozornicama operna djela izvode na jeziku izvornika.

Organizatori su nesumnjivo pogriješili što ove godine u Splitske ljetne priredbe nisu uvrstili ni jednu baletnu predstavu. Sjećam se da je prošlih godina festivalskom pozornicom prodefilirao čitav niz vrlo poznatih baletnih ansambala, koji su ljubiteljima te umjetnosti ostali u trajnom sjećanju po izvanrednim ostvarenjima, kako u klasičnom baletu, tako i u suvremenom plesu.

U okviru trećeg bloka XXI. splitskog ljeta priređeno je i više koncerata; moglo bi se reći — u odnosu na operne i dramske predstave — i odviše — čak šesnaest. Čuli smo tako slijedeće ansamble: Reprezentativni orkestar Garde, dubrovački Gradski orkestar sa

splitskom solisticom Rankom Cuzzi (glasovir), Slovenski komorni orkestar iz Ljubljane, Akademski pjevački zbor studentskog kulturno-umjetničkog društva »Ivan Goran Kovačić« iz Zagreba, Hor Akademskog kulturno-umjetničkog društva Beogradskog univerziteta »Branko Krsmanović«, Münhenski komorni orkestar, Pariški duhački oktet i Oktet »Gallus« iz Ljubljane, te soliste: Kseniju Kos (glasovir, Zagreb), Josipa Klimu (violina, Zagreb, uz glasovirsku pratnju Vladimira Krpana), Garija Grodberga (orgulje, SSSR), Ranka Tudora (glasovir, Split-Beograd), Viktora Pikajzeta (violina, SSSR, uz glasovirsku pratnju Jevgenije Sejdalje, također iz SSSR-a), Luiza Senisea (glasovir, Rio de Janeiro) i Jamesa Kregera (violončelo, SAD, uz glasovirsku pratnju Ranka Filjka iz Zagreba). Napomenuti je, da su u koncertnom dijelu otпали nastupi Arve Tellefsena (violina, Trondheim), Simfonijskog orkestra i zbora Radio-televizije Zagreb (večer hrvatske glazbe), te orkestra i zbora Opere Hrvatskoga narodnog kazališta iz Splita (Skladateljska večer Silvija Bombardellija).

Većina navedenih izvođača ispunila je zahtjeve, koje pred soliste i ansamble postavlja muziciranje na festivalskom koncertnom podiju. Posebno treba istaknuti koncert orguljaša Garija Grodberga u dupkom punoj crkvi Sv. Frane na Obali, te Skladateljsku večer Julija Bajamontija u izvedbi Slovenskog komornog orkestra iz Ljubljane pod ravnanjem Krune Cipčija, koja, prema ocjeni kritike, predstavlja jedan od vrhunca XXI. splitskog ljeta.

Po već ustanovljenom običaju, koncertne priredbe i ove godine, osim iznimno u slučaju Garija Grodberga, nisu bile dobro posjećene. Tomu je ponekad pridonosila i činjenica, da su iste večeri na programu bili i koncert i neka privlačna dramska predstava, što je koncertnu publiku, koja je u Splitu uglavnom i kazališna, češće odvlačilo na drugu stranu. Stoga bi trebalo pripaziti da se iste večeri usporodo s koncertom ne izvodi i dramska predstava premijernog značaja. Također bi trebalo pripaziti da se na pojedinim koncertima ne dupliraju programi, kao što se to dogodilo na nastupima zborova »Ivana Gorana Kovačića« i »Branka Krsmanovića«, koji su u razmaku od samo četiri dana izveli gotovo iste skladbe. Isto tako, opravdano je upitati ima li smisla da se Verdijev »Requiem«, bez obzira na njegove nesumnjive vrijednosti, već godinama nalazi na repertoaru Splitskog ljeta. Zašto ne bismo mogli čuti istovrsno djelo i kojeg drugog skladatelja, a ne samo Verdija? I konačno, nije li broj koncertnih priredbi prevelik?

S obzirom na bogatu glazbenu baštinu grada Splita, koja je ove godine djelomično predstavljena novootkrivenim simfonijama Julija Bajamontija, trebalo bi pomišljati na osnutak Komornog ansambla Splitskog ljeta, odnosno preraštanje sadašnjeg Komornog ansambla »Ivan Lukačić« u orkestar (i zbor) festivalskog značaja, koji bi svake godine sustavno predočavao vrijedna djela iz naše glazbene prošlosti. Uspjeh Dramskog ansambla Splitskog ljeta mogao bi biti putokaz i podstrek organizatorima da i u glazbenom dijelu pođu istim putem.

Cjelovitost Splitskih ljetnih priredaba upotpunili su i folklorni ansamble: Ansambl mađarskih Cigana »Rajko«, Sjevernoruski narodni zbor i Folklorni ansambl Kosova »Shota«.

Ako se na kraju želi dati općenita ocjena XXI. splitskog ljeta, onda se može reći da je ono, u cjelini gledano, i pored već tradicionalnih nedostataka, kojih su svjesni i sami organizatori, a od kojih neki nisu baš neuklonjivi, bilo uspješno, da je čak označilo prekretnicu u radu te istaknute splitske i hrvatske kulturne manifestacije. To se u prvom redu odnosi na dramski dio programa, koji je, kako je već istaknuto, bio najuspješniji i najzanimljiviji. Nije nemoguće ni neizvedivo da se nužne i neizbježne promjene ne provedu i u ostalim njegovim sastavnicama. Uprava Splitskog ljeta pokazuje dobru volju u pogledu daljnjeg unapređivanja i usavršavanja festivala. Treba joj pomoći da tu želju provede i u djelo.

Ivan Bošković